

1915 08 3 - 4 LIETUVIŲ IR LATVIŲ BENDROS KONFERENCIJOS, ĮVYKUSIOS BERNE¹, DEKLARACIJA

Latvių ir lietuvių užsienio kolonijų atstovai, aptarę situaciją krašte, šiuo metu tapusiame viena iš pasaulinio karo arenų, nutarė:

1. Išreikšti solidarumą koalicijai, kuri kovoja dėl tautų laisvės, kartu pareikšti protestą prieš laukinius ir nežmoniškus vokiečių kariavimo metodus, prieš grobimus, taikių gyventojų žudymą ir tarptautinių sutarčių nesilaikymą.

2. Iš kariaujančiųjų pusės pareikalauti latvių ir lietuvių tautoms teisės į plačią tautinę autonomiją, kuri vienintelė gali apsaugoti kraštą nuo sunaikinimo. Šie reikalavimai yra pagrįsti tokiomis prielaidomis: a) lietuviai ir latviai sudaro dvi vienos tautos šakas, nepriklauso nei slaviškai, nei germaniškai rasei. 250 000 kv. km teritorijoje, esančioje prie Baltijos jūros, Nemuno ir vakarinės Dauguvos upių baseinuose, tarp Rusijos ir Vokietijos, jų yra apie 7 milijonus²; b) lietuvių-latvių tauta pagal savo tautinį sąmoningumą bei dvasinę ir materialinę kultūrą užima vieną iš pirmųjų vietų tarp Rusijos tautų; c) lietuvių valstybė XIII ir XIV a. užėmė teritoriją nuo Baltijos iki Juodosios jūros ir padarė Europai didžiulę paslaugą rytuose sulaukydama totorių antpuolius, o vakaruose - vokiečių spaudimą.

3. Užsibrėžtam tikslui pasiekti būtina sukurti bendrą Tautų tarybą, išdą, informacinį-politinį biurą, taip pat leisti periodinį leidinį lietuvių, latvių ir kitomis kalbomis.

(Iš: Lietuva vokiečių okupacijoje Pirmojo pasaulinio karo metais, 1915 – 1918. Lietuvos nepriklausomos valstybės genezė. Dokumentų rinkinys/Lietuvos istorijos institutas; sudarė Edmundas Gimžauskas. Vilnius, 2006, p. 61)

---

¹ Pasak dr. Juozo Purickio, Pirmojo pasaulinio karo metais gyvenusio Šveicarijoje, dar XIX a. pabaigoje Šveicarijoje buvo įkurta studentų lietuvių draugija „Rūta“, 1913 m. pakeitusi pavadinimą į „Lituania“. Prieš karą draugija turėjo daugiau kaip 20 narių, o karui prasidėjus jų belikę vos trys. Atkreiptinas dėmesys, jog tai katalikų dvasininkai. Pradžioje tai buvo pagrindinės Šveicarijos lietuvių jėgos. Politinis veikimas Šveicarijoje prasidėjo persikėlus čia 1915 m. rugpjūtį iš Paryžiaus Juozo Gabrio vadovaujamam Lietuvių informacijos biurui. Tada įvyko lietuvių ir latvių konferencija Berne. Plačiau žr.: Juozas Purickis, Lietuvių veikimas Šveicarijoje Didžiojo karo metu, *Pirmasis nepriklausomos Lietuvos dešimtmetis 1918-1928*, Londonas, 1955, p. 63-73. Latvių Šveicarijoje būta daugiau, bet tarp jų vyravo socialdemokratiškos pažiūros asmenys. Taip pat latvių politinėse srovėse tiek pačioje Latvijoje, tiek emigracijoje vyravo įsitikinimas, jog visiškas atsiskyrimas nuo Rusijos ne tik kad neįmanomas, bet ir nenaudingas. Latviai karo pradžioje siekė savo tautiečiams Rusijos imperijoje iškovoti tik autonomiją. Lietuviams bendro lietuvių-latvių valstybinio darinio idėja nebuvo nauja. Dar prieš karą ją populiarino JAV gyvenęs dr. Jonas Šliūpas. Karo pradžioje 1914 m. federacinių ryšių ateityje su Latvija savo kongreso rezoliucijoje pareikalavo ir JAV lietuvių katalikų srovė. Tačiau dėl ryškių konfesinių ir ideologinių skirtumų tokiems siekiams nebuvo lemta išsipildyti. Pasak istoriko Alfonso Eidinto, užsiminusio apie aptariamą lietuvių ir latvių konferenciją, „jau patys pirmieji kontaktai parodė, kad bendros pastangos negali būti sėkmingos“ (A. Eidintas, *Slaptasis lietuvių diplomatas*, Vilnius, 1992, p. 52). Pagaliau Pirmojo pasaulinio karo pabaigoje tiek Lietuva, tiek Latvija tapo atskiros nepriklausomos šalys.

² 1897 m. duomenimis, Rusijos valstybėje gyveno 1 625 662 lietuviai. Atsižvelgiant į natūralųjį prieaugį, 1915 m. sausio 1 d. gyventojų galima priskaičiuoti 2 005 993. Prūsijoje gyveno maždaug 300 000 lietuvių. Tuo tarpu 1897 m. latvių Pabaltijyje buvo truputį daugiau nei 1 100 000 (1918 m. leidėjų prierašas)

IŠ 1916 06 27-29 LOZANOJE VYKUSIOS LIETUVIŲ KONFERENCIJOS NUTARIMŲ DĖL LIETUVOS POLITINĖS NEPRIKLAUSOMYBĖS

V

Lietuvos atstovai savo pranešime apie Tėvynės padėtį nurodė, ko ypač šiandien Lietuvoje stinga ir kaip tuos trūkumus patenkinti.

a) Pirmoje vietoje labai reikalingi mokytojai. Šį reikalą galima būtų šiek tiek aprūpinti pargabenus iš Rusijos baigusį mokslus jaunimą, ypač mergaites, nes jų gabenimui valdžia darytų mažiau kliūčių.

b) Lietuvoje labai stinga gydytojų, nes buvusieji arba paimti į kariuomenę, arba pabėgo.

c) Lietuvoje reikia organizuoti kapitalą, steigti bankus su centrais didesniuose miestuose ir su filijomis visur, bet čia kliudo buhalterijų stoka.

d) Prasišalinus daugybei žydų, laikusių visą Lietuvos pramonę savo rankose, lietuviai galėtų užimti pramonėje jų pozicijas, bet trūksta vertelgų, kad ir su mažais kapitalais.

e) Pagaliau apskritai stinga inteligentų, taip pat amatininkų, ypač statytojų, dailidžių ir kitų.

Konferencija, išklausiusi Lietuvos atstovų, nutaria, jog reikia neatidedant pradėti rūpintis gabenimu visų šitų žmonių į Lietuvą visų pirma iš Rusijos, o jei galima tai ir iš Amerikos bei kitų lietuvių kolonijų.

Su Rusijos lietuviais dėl šio dalyko susisiečia Šveicarijos lietuviai, o Amerikos atstovai tariasi šiuo reikalu pas savuosius.

VI

Politinio takto klausime Konferencija nutaria laikytis deklaracijos, paskelbtos tautų konferencijoje (1916 m. birželio 27—29 d. Lausannoje), būtent: siekti politinės nepriklausomybės atgavimo.

Tačiau, statant nepriklausomybės šūkį kaip aukščiausią idealą, Konferencija mato ir kitokių politinio Lietuvos egzistavimo galimumus, dėl to ragina tuos galimumus svarstyti ir prie jų ruoštis, kad taip virtus, jog karas atneštų ir negeistas politinės buities sąlygas, Lietuva ir medžiagiškai, ir dvasiškai būtų stipri ir pasiruošusi visada saugoti ir kovoti už savo individualinę tautybę ir kultūrą.
[...]

(Iš: Martynas Yčas, Atsiminimai. Nepriklausomybės keliais. Kaunas, 1936, t. 3, p. 27—29)

1916 06 27 – 29 IŠ LIETUVIŲ DELEGATŲ DEKLARACIJOS, PRISTATYTOS TREČIAJAI „TAUTYBIŲ LYGOS“ KONFERENCIJAI LOZANOJE³

Iš visų indoeuropiečių tautų, vadinamų baltų tautomis, kurios gyveno prie Baltijos jūros, tik vieniems lietuviams pasisekė XIII šimtmetyje susiorganizuoti į galingą valstybę. Senovės prūsai gyveno į pietryčius nuo Lietuvos, turėdami bendras sienas su mozūrais, kurie pražuvo kariaudami su Teutonų ordinu, ir jų kalba galutinai išnyko XVII amžiuje. Antroji senovės baltų šeimos šaka, kuri buvo į šiaurę nuo Lietuvos, tai kraštas, apimantis dabartinę Kurlandiją, Livoniją ir Vitebską, buvo paglemžtas XIII šimtmetyje kalavijuočių, bet išlaikė savo tapatybę, išvystė tautinę kultūrą ir civilizaciją. Į pietus nuo dabartinės etnografinės Lietuvos, Gardino gubernijoje, gyveno karinga lietuvių kiltis, vadinama jotvingiais, kuri dėl karų su rusais ir lenkais išnyko arba ištirpo slavizme. [...]

Romantinė literatūra, gimusi Vilniaus universitete, žadino lietuvių jausmus garbinga Lietuvos praeitimi, nors ir rašyta lenkų kalba. Poetai, kaip Mickevičius, rašytojai, kaip Kraševskis, istorikai, kaip Narbutas, idealizavo senovės Lietuvą ir pamilo jos žemę.

Tuo pačiu laiku, kai lietuvių rašytojai turtino literatūrą lenkų kalba, pradėjo atsigauti tautinė literatūra lietuvių kalba. Buvę Vilniaus universiteto mokiniai, kaip Simonas Daukantas, vyskupas Valančius, vyskupas Baronas ir kiti, parašė mokslinių, literatūrinių ir politinių veikalų lietuvių kalba.

Lietuvių kultūrai kylant, rusų valdžia, norėdama surusinti visą kraštą, uždarė Vilniaus universitetą, vertė priimti ortodoksų tikėjimą, nusavino bažnyčias, paversdama jas ortodoksų soborais, atiminėjo bažnyčių ir vienuolynų turtus, panaikino Lietuvos Statutą, kuris šimtmečius buvo Lietuvoje naudojamas, ir įvedė rusų įstatymus. Įsteigė rusų teismus, atvežė tiems teismams tarnautojus valdininkus iš Rusijos gilumos.

1863 metais įvyko lenkų sukilimas, prie kurio prisidėjo Lietuvos didikai, miestelėnai ir dalis ūkininkų. Sukilimui nepasisekus, sukilėlių turtai buvo konfiskuojami, persekiojama Katalikų Bažnyčia, Lietuva kolonizuojama žemo išsilavinimo valdininkais ir beraščiais rusais kaimiečiais. Visose mokyklose buvo įvesta rusų kalba vietoj lietuvių kalbos, kuri buvo uždrausta, ir t. t. Be to, 1865 m. buvo uždrausta lietuvių spauda ir lietuviškų knygų skaitymas, neišskiriant nė maldaknygių. Religinio turinio knygos ir laikraščiai buvo spausdinami Prūsijos Lietuvoje, Tilžėje. Toji spauda buvo slaptai gabenama į Lietuvą ir dalijama žmonėms. Rusų valdžia kovoje su knygų kontrabanda vartojo žiauriausias bausmes: kalėjimą, trėmimą į Sibirą ne tik tiems knygnešiams, bet ir tų knygų skaitytojams. Spaudos platinimas taip išsiplėtė, kad rusų valdžia, matydama negalinti sulaukyti

³ Į Šveicariją buvo atvykę JAV lietuvių atstovai kun. V. Bartuška ir dr. J. Bielskis. Iš Vilniaus į Tautybių lygos kongresą vokiečių valdžia išleido S. Kairį, A. Smetoną ir J. Šaulį. Šie asmenys, taip pat J. Gabrys suformulavo deklaraciją. Plačiau apie įvairią ir dažnai kontroversišką J. Gabrio veiklą žr.: A. Eidintas, *Slaptasis lietuvių diplomatas*, Vilnius, 1992

kontrabandos, nutarė 1904 m. duoti laisvę lietuvių spaudai.

Rusų valdžia ne tik draudė lietuvių kalbą, bet ir visokiais būdais stengėsi lietuvius katalikus sustačiatikinti, versdama vaikus mokyklose kalbėti maldas rusiškai ir klausyti tikybos pamokų rusų kalba. Šis smurtas tapo lietuviams toks nepakeliamas, kad jų vaikai kategoriškai atsisakė rusiškai melstis pradžios ir vidurinėse mokyklose. Šimtai vaikų buvo išmesti iš mokyklų.

Rusų valdžia trukdė ir darė visokių kliūčių katalikams įsigyti žemės Lietuvoje. Dėl to daug lietuvių emigravo į Jungtines Amerikos Valstijas. Nepaisant priespaudos, lietuvių sąmonė budo. Po pralaimėto karo su Japonija Rusijoje kilo revoliucija, prie kurios aktyviai prisidėjo ir lietuviai.

Visos lietuvių partijos ir klasės be galo troško atsikratyti rusų tironijos. 1905 metais buvo sušauktas Vilniuje seimas, kuriame dalyvavo apie 2000 atstovų iš visos Lietuvos. Jie vienbalsiai nutarė reikalauti iš rusų vyriausybės Lietuvai politinės autonomijos. Tie troškimai ne visai išsipildė, bet atsirado šioks toks palengvėjimas. Pasirodė daugiau lietuviškų laikraščių, buvo steigiamos ekonominės, kultūrinės ir religinės organizacijos. Lietuvių kalba buvo leista pradžios ir vidurinėse mokyklose. [...]

Nesvarbu, kaip karas baigsis, lietuviai nebenori būti vergai ir nesutiks, kad rusai ar vokiečiai juos laikytų vergijoje. Nori laisvos Lietuvos, laisvo kultūrinio, ekonominio ir politinio gyvenimo savo žemėje.

Argi kariaujančios šalys neskelbė karo pradžioje, kad jos kariauja ne tik dėl savo interesų, bet ir dėl pavergtų tautų laisvės? Be to, neutralios valstybės skelbė, kad taika negali būti tvirta, jei prispaustųjų tautų viltys neišsipildys. Lietuva, kaip ir kitos tautos, esančios tokioje pačioje padėtyje, turi teisę tikėtis, kad jos likimas bus nustatytas ne ginklu, bet humaniškumo principu ir krašto reikalų svarba, kaip tai skelbė kariaujančios valstybės.

Todėl lietuvių tauta, turinti dideles istorines tradicijas, savitą kultūrą, tautos idealą, tiki, kad galės išsaugoti savo individualumą, jei gaus legalią teisę spręsti savo likimą visose gyvenimo srityse. Remiantis tuo, kad Lietuva kadaise buvo nepriklausoma valstybė ir reikalauja savo teisių, ji neturi jokios intencijos priešintis, kad Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje gyvenantys žmonės, ypač gudai, patys nuspręstų savo likimą.

Lietuva, praeityje daug kartų nusivylusi savo kaimynais, mato aiškią ateitį ir pakankamai garantuotą laisvę tik turėdama visišką nepriklausomybę.

(Iš: Lietuva vokiečių okupacijoje Pirmojo pasaulinio karo metais, 1915 – 1918. Lietuvos nepriklausomos valstybės genezė. Dokumentų rinkinys/Lietuvos istorijos institutas; sudarė Edmundas Gimžauskas. Vilnius, 2006, p. 100-102).

1917 06 03 PETERBURGE VYKUSIO RUSIJOS LIETUVIŲ SEIMO

NUTARIMAS DĖL LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS

Rusijos Lietuvių Seimas, sukviestas Petrapilyje⁴ 1917 m, geg. 27 d., posėdžiuose nuo geg. 27 d. iki birželio 3 d. svarstė Lietuvos politikos padėjimą ir žengdamas prie nepriklausomos demokratinės Lietuvos respublikos, kurioje turi būti pripažinta visiems be tautos ir lyties skirtumo lygios pamatinės piliečių teisės ir visiška tikėjimo laisvė ir atsižvelgdamas į tai,

1. kad prieš karą viena etnografinės Lietuvos dalis buvo Rusijos, o antra Vokios⁵ valdžioje;
2. kad Rusijos Lietuva per šį karą veik visa užimta vokiečių kariuomenės;
3. kad jos klausimas todėl tapo tarptautinis ir bus rišamas Taikos Kongrese;
4. kad dėl užimtųjų per karą svetimos valstybės žemių yra nustatytas Rusijos Darbininkų bei Kareivių Atstovų Tarybos ir Laikinosios Vyriausybės pripažintas, ir visiems apskelbtas taikos principas — taika be aneksijų ir kontribucijų, leidžiant pačioms tautoms spręsti, ko jos nori;
5. kad išskirstytoms tarp kelių valstybių tautoms pripažinta Europos ir Amerikos demokratijų sudaryti vieną politinį kūną;
6. kad Lietuva iki XVIII šimtmečio pabaigai turėjo savo atskirą politikos gyvenimą;
7. kad esant šioms aplinkybėms, metas lietuviams įvykinti senus politinės laisvės troškimus ir, remiantis apsisprendimo teise, aiškiai visam pasauliui pasakyti, kaip jie savo likimą apsisprendžia,— nutarė:

1. Visa etnografinė Lietuva privalo tapti nepriklausoma valstybė, nuolatinai neutralė.
2. Jos neutralumas privalo būti garantuotas Taikos Kongreso.
3. Taikos Kongrese turi būti Lietuvos atstovai.
4. Lietuvos valdymo būdą ir vidaus tvarką turi nustatyti sukviestas visuotiniu, lygiu, tiesiu ir slaptu balsavimu Steigiamasis Lietuvos Susirinkimas.

(Iš: Lietuvos istorijos chrestomatija 1861-1990 03 1, Kaunas, 1993, p. 111, 113.)

---

⁴ Petrapiliu lietuviai vadino Peterburgą.

⁵ Kai kas Vokietiją tuo metu vadindavo Vokia.

1917 10 18 – 20 STOKHOLME VYKUSIOS ANTROSIOS LIETUVIŲ KONFERENCIJOS NUTARIMAI

I

Antroji lietuvių konferencija Stokholme⁶ išklausė pranešimą apie Didžiosios Lietuvos reikalus ir apie lietuvių konferenciją, įvykusią Vilniuje 1917 m. rugsėjo mėn. 18 - 22 d., kurioje dalyvavo 220 atstovų, išrinktų Vilniaus, Kauno, Suvalkų gubernijose ir šiaurinėje Gardino gub., susipažino su šitos konferencijos rezoliucija, su Rusijoje bei Amerikoje gyvenančių lietuvių žygiais dėl Lietuvos laisvės, ir vienbalsiai visi konferencijoje dalyvaujantys atstovai nusprendė:

I. Pasiremdami rezoliucija, vienbalsiai sudaryta minėtoje lietuvių konferencijoje Vilniuje (1917 m. rugsėjo m. 18-22 d.), visa širdimi pritariame ir visomis jėgomis remiame:

„Laisvam Lietuvos plėtojimuisi reikia sudaryti iš jos nepriklausomą, demokratiškai sutvarkytą valstybę etnografinėse ribose su būtinai reikalingomis ekonominiam gyvenimui korektyvomis. Lietuvos tautinėms mažumoms turi būti laiduotos tinkamos jų kultūros reikalams sąlygos. Galutinai nustatyti nepriklausomos Lietuvos pamatams ir jos santykiams su kaimynėmis valstybėmis turi būti sušauktas Steigiamasis Lietuvos Seimas Vilniuje, demokratiniu būdu visų jos gyventojų išrinktas“.

II. Pranešame pasaulio valstybėms, jog ir istorinė Lietuvos praeitis, ir demokratinis pasaulio plėtojimasis teikia Lietuvių Tautai neatimamą teisę sudaryti iš naujo suverenią Lietuvos valstybę.

III. Pasiremdami tuo, 1) jog minėtoji lietuvių konferencija Vilniuje (1917 m. rugsėjo m. 18 - 22 d.) pareikalavo Lietuvos nepriklausomybės; 2) kad dar anksčiau Rusijoje tebegyvenančių lietuvių Seimas 1917 m. gegužės m. 27 d. - birželio m. 3 d. įvyko Petrograde, kuriame dalyvavo 320 atstovų, išrinktų visuotiniu, lygiu, slaptu ir tiesioginiu balsavimu, tokios pat nepriklausomybės Lietuvai pareikalavo; 3) kad ir dauguma lietuvių, Jungtinėse Šiaurės Amerikos Valstybėse gyvenančių, per savo seimus ir memorandumais Lietuvos nepriklausomybės reikalavo ir 4) kad kariaujančios valstybės skelbia tautų išsivadavimo principą, pareiškiame pasaulio valstybėms šitą lietuvių tautos sutartinai reiškiamą valią, jog jau metas atnaujinti Lietuvos valstybę, ir primename kariaujančioms valstybėms, jog jau metas skelbti Lietuvos nepriklausomybę.

IV. Pareiškiame pasaulio valstybėms, jog galutinė nepriklausomos Lietuvos valstybės sankcija ir jos įvesdinimas į pasaulio valstybių tarpą suvereniomis tarptautinėmis teisėmis priklauso tik

---

⁶ Konferencijoje dalyvavo Rusijos lietuvių atstovai: dr. J. Alekna, F. Bortkevičienė, M. Yčas, St. Šilingas, kun. J. Tumas-Vaižgantas; Šveicarijos lietuvių atstovai - kun. K. Olšauskas, kun. J. Purickis; Skandinavijos lietuvių atstovai - J. Aukštuolis, J. Savickis, I. Šeinius; Amerikos - J. Šliūpas ir iš Lietuvos atvykęs Lietuvos Tarybos vicepirmininkas J. Šaulys. Žr.: P. Čepėnas, *Naujųjų laikų Lietuvos istorija*, t. 2, Vilnius, 1992, p. 429.

tarptautiniam taikos kongresui, kuriame turi dalyvauti ir lietuvių tautos atstovai.

V. Remiame Lietuvos Tarybą, minėtos lietuvių konferencijos Vilniuje (1917 m. rugsėjo m. 18-22 d.) išrinktą, kiek ji reikš ir vykdys sutartinai lietuvių tautos reiškiamą valią atnaujinti Lietuvos valstybę ir kiek ji budriai sergės nepriklausomos Lietuvos idėją ir gins nuo kaimyninių valstybių bei tautų pasikėsینimo.

VI. Pripažįstame Lietuvos Tarybą, minėtosios lietuvių konferencijos Vilniuje (rugsėjo m. 18-22 d. 1917 m.) išrinktą, tikrą Lietuvos atstovę, vyriausią lietuvių tautos vadovę, ir, aiškiai suprasdami sunkumą darbo, kuris teko Lietuvos Tarybai šiuo karo metu ir aplinkybėmis tvarkant Lietuvos visuomenės gyvenimą ir saugojant Lietuvos piliečių materialinius ir dvasinius reikalus, pasižadame Lietuvos Tarybai remti ją šitame jos darbe ir reikalui esant stoti už ją pasaulyje.

II

Antroji lietuvių konferencija Stokholme tvirtai pasitiki, kad šiandien, kada Didžioji Lietuva, visų srovių supratimu, aiškiai savo žodį tarė ir iškelė vienintelį tikslą - Lietuvos valstybės atnaujinimą nepriklausomybės pamatais, nebegali jau būti vietos tiems kivirčams, kurie ligi šiol stabdė Rusijoje ir Amerikoje gyvenančių lietuvių politinį darbą ir slopino jų bendrą politinį balsą. Antroji lietuvių konferencija Stokholme, atsiliepdama į lietuvių konferencijos Vilniuje (1917 m. rugsėjo m. 18-22 d.) tartą žodį Rusijos ir Amerikos lietuviams, kuriuo jie prašomi daugiau imtis tautos ir krašto reikalų ir, užmiršus vidines varžytynes ir rietenas, sutartinai stoti į kovotojų dėl nepriklausomos Lietuvos gretas, savo ruožtu kreipiasi į Rusijos bei Amerikos lietuvius tuo pačiu žodžiu, einančiu iš skaudančios Motinos Tėvynės širdies, ir ypač kviečia Rusijos lietuvius kuo greičiau sudaryti Vyriausiąją lietuvių komitetą, kuris reikštų bendrą Rusijos lietuvių nuomonę ir remtų nepriklausomos Lietuvos idėją, taip pat kviečia Amerikos lietuvius sudaryti vieną bendrą Amerikos lietuvių Tarybą.

III

Antroji lietuvių konferencija Stokholme, išklausiusi Amerikos, Šveicarijos ir Skandinavijos atstovų pranešimus ir pripažinusi didelę politinės akcijos užsienyje reikšmę, ypač dabar, artinantis taikos kongresui, lietuvius, sugėbančius politikos darbą dirbti, kviečia važiuoti į Europos centrus ir prisidėti prie šitos organizuotos politinės akcijos, o kitų nešykštėti piniginių aukų.

IV

Antroji lietuvių konferencija Stokholme, patyrusi iš Lietuvių draugijos centro komiteto įgalotinio prie Danijos Raudonojo Kryžiaus, kiek vargo kenčia belaisviai svetimuose kraštuose badaudami ir negaluodami, kai galima būtų palengvinti padėtį, nesirūpinant to padaryti visuomenei,

nutarė:

Paraginti lietuvius Rusijoje ir Amerikoje, kad organizuotų lietuvių belaisvių šelpimą maistu, skalbiniais ir pinigais ir viso to nesiuntinėtų kiekvienas skyrius nuo savęs, bet per Danijos Raudonojo Kryžiaus lietuvių skyriaus vedėją Jurgį Savickį⁷:

„Croix Rouge Danoise, Copenhagen“.

V

Kadangi Lietuva turėjo Vilniuje savo Akademiją, įsteigtą jau 1579 m., 1804 m. paverstą universitetu, kurį Rusijos carų vyriausybė 1832 m. Lietuvą nutautindama, surusindama ir sustačiakindama uždarė;

kadangi senasis režimas nebeketino jo atidaryti, nors lietuviai daug sykių stengėsi tai padaryti steigdami tam tikrus komitetus;

kadangi po ilgų beldimūsi net Valstybės Dūma vienu balsu pripažino Lietuvoje aukštosios mokyklos būtinumą, o lietuvių konferencija Lozanoje 1916 m. tai pakartojo;

kadangi lietuvių tauta turi pakankamai mokslo pajėgų, o tai rodo jau paruoštas sąrašas galinčių užimti medicinos, gamtos, matematikos, teisių, istorijos, filologijos, teologijos ir agronomijos fakultetų katedras;

antroji lietuvių konferencija Stokholme nutarė:

1) kad Lietuvos Taryba Vilniuje imtųsi organizuoti universitetą Vilniuje ir tuojau pradėtų tą darbą;

2) kad Aukščiausioji Lietuvių Taryba Europoje jau dabar imtųsi lygti būsimiesiems profesoriams, turintiems tuojau pradėti darbą, kaip tik ateis tinkama valanda.

VI

Antroji lietuvių konferencija Stokholme, gyvai jausdama visą neteisybę, senosios Rusijos valdžios 1914 m. Mažajai Lietuvai padarytą, kada 10 000 jos gyventojų lietuvių buvo per prievartą į gilumą Rusijos išgabenta; trokšdama išsaugoti juos nuo bado mirties ir pavojaus dėl kylančios rusų kaimuose anarchijos; remdamasi tūkstančiais pačių belaisvių prašymų ir visokeriopais Lietuvių globos draugijos ir atskirų lietuvių veikėjų žygiais pas rusų valdžią, visą karo laiką daromais; pagaliau, pačiai dabartinei Laikinajai Rusijos vyriausybei pripažinus, jog su niekuo nekariaujančios Lietuvių tautos

---

⁷ Jurgis Savickis (1890 - 1952) - rašytojas, diplomatas. Karo metais Lietuvių draugijos nukentėjusiems nuo karo šelpti įgaliotas lankė lietuvių pabėgėlius Saratove, Nižnij Novgorode. Vėliau to paties komiteto buvo pasiųstas į Skandinavijos šalis. 1915 m. Danijoje rūpinosi lietuvių šelpimu. Iš Kopenhagos buvo nuvykęs į lietuvių konferencijas Stokholme. Po karo dirbo Lietuvos diplomatinėje tarnyboje.

vaikai, seniai ir moterys niekam niekuo nėra prasikaltę, o gyvendami pasienyje daugiausia yra nuo karo nukentėję, jų namai sudegę ar apiplėšti, jaunuomenės iš jų daugiausia į karą paimta, šeimynos išsklaidytos, ūkis užleistas, nutarė:

kad civiliniai Prūsų belaisviai lietuviai tuojau būtų grąžinami atgal iš Rusijos, duodant jiems pirmenybę prieš kitus grąžinamus vokiečių pavaldinius.

VII

Kadangi ir vokiečiai, okupuodami visą Didžiąją Lietuvą, taip pat pasielgė su jos gyventojais lietuviais, daugybę jų padarydami civiliniais belaisviais ir išsigabendami į savo lagerius; kadangi jie nėra kombatantai, tačiau yra nustoję savo gyvenamųjų ūkių ir šeimynas išsklaidę, tad antroji lietuvių konferencija Stokholme nutarė:

kad civilinius lietuvius belaisvius vokiečiai tuojau grąžintų į Didžiąją Lietuvą, į buvusias jų tėviškes.

VIII

Antroji lietuvių konferencija Stokholme, patyrusi iš Vilniaus lenkų rašto, šių metų gegužės m. 25 dieną įduoto Vokietijos kancleriui,

1) jog Lietuvos lenkai dvarininkai savu būdu, liaudies nesiklausdami, siekia Lietuvą priblokšti Lenkijai kaip tik tuo laiku, kada tikrieji Lietuvos šeimnininkai lietuviai demokratai sunkiai ir atkakliai dirba, sudarydami nepriklausomą Lietuvą;

2) jog tame antidemokratiame lenkų darbe dalyvauja ir yra pasirašęs laikinasis Vilniaus vyskupijos Valdytojas prelotas Kazimieras Michalkevičius (Michalkiewicz), susitelkęs žinomus lietuvių priešus kunigus;

3) jog toks politikos darbas, be didžiausio nerimo ir neapykantos sėjimo, nieko daugiau Bažnyčiai ir Tėvynei duoti negali, nutarė:

- 1) jog kun. K. Michalkevičiui šiame politikos momente valdyti Vilniaus vyskupiją ypač netinka;
- 2) jog Vilniaus vyskupijos administratoriaus pareigos turi būti pavestos lietuviui.

(Iš: Lietuva vokiečių okupacijoje Pirmojo pasaulinio karo metais, 1915 – 1918. Lietuvos nepriklausomos valstybės genezė. Dokumentų rinkinys/Lietuvos istorijos institutas; sudarė Edmundas Gimžauskas. Vilnius, 2006, p. 193)